

משה חיים פלח

בגדר טומאת מים ראשונים (א)

דבוכיה מהכח דאם לא הגזיה ידיו לא מטבירין מספיקא ודלא כהפמ"ג.]

אך צדק קמא נקט הפמ"ג דכתיב דבעודן על היד אינן חוזרין ומטמאין את היד וככל מים ראשונים, מ"מ אינן נטבירין ממים שניים, ולפ"ר הדברים לריכוס ביאור, דהנה צדין מים ראשונים מלינו לכאורה תרי קולי, חדא דאע"ג דהן טמאין אינן חוזרין ומטמאין את היד, והב' דמים שניים מטבירין אותן ולא אמרינן דאדרבה מטמאין הן את המים השניים, אולם כ"ז צמים שעל גבי היד, אך היכא דפירשו המים מן היד, שוב לית צבו הנך תרי דיני, וכדחזינן דאם שפשו ידו צראשו או צכותל וחזר ונגע צבן דנטמאה ידו, וכן דמים שע"ג הארץ טמאין.

ובפשוטו היה נראה דיסוד הדין הוא, דכל זמן דהמים על גבי ידיו אית להו שם "מי נטילה" וצכלל תקנת נטילת ידיים דמי הנטילה עלמין אינן חוזרין ומטמאין את הידים, וכן דמי נטילה נטבירין ע"י מים שניים, אך הכא חזינן דמתחלק הדבר, דמים שע"ג הלארר אינן חוזרין ומטמאין את הידים, וצפשוטו היינו טעמא דמ"מ אכתי הן מים שעל גבי היד, ואעפ"כ לענין אידך דינא דמהני מים שניים לטברן, אינן דינס כמים שעל גבי היד,

נטל את הראשונים ונמלא על ידיו קיסם לא לרור ידיו טמאות שאין המים האחרונים מטבירים אלא המים שעל גבי היד, והנה יעוין צפמ"ג (סי' קסז א"א סק"יז) שכתב וז"ל אף על גב דרפויס וליכא חליצה, אפילו הכי שנייסי אינן מטבירים מה שעל גבי לרור, וחזרו המים ומטמאין היד, וקשיא לי הא ידיים מטבירים צשפשוף צניגוצ, עיין אות י"ו, וכל זמן שלא פירשו המים מהיד אינן חוזרין ומטמאין היד, ולריך לומר דשנייסי קיבלו טומאה ממים שעל גבי לרור, ושנייסי חוזרין ומטמאין היד, ואם נמלא דבר על גבי היד, אפשר דמסיר ושופק מים שניים ואינן לריך לנגב ידיו, דליכא כאן טומאה אחרת, ואפשר נמי מים שעל גבי הלארר ראשונים גופייהו מטמאין היד דהובי כאלו הם צכותל עכ"ל, הרי דמתחילה נקט הפמ"ג דמים שע"ג הלארר עלמין אינן חוזרין ומטמאין את היד, ואם ניגב ידיו ולא נתן את השנייסי ידיו טבורות, אלא דאם נטל מים שניים נטמאו מחמת מים שע"ג הלארר, אלא דצדק הב' לידד דמים שע"ג הלארר מטמאין את הידים מיד, והוצאו דברי הפמ"ג צמשנ"צ (ס"ק סז) יעו"ש, ומשמע מדברי הפמ"ג דלדרך הב' נטמאו ידיו מיד, ואינן זה משום דחיישינן דחזרו מן הלארר ליד [ויעוין צחזו"א דנקט צפשיטות דטעמא משום דחיישינן דחזרו מן הלארר ליד, ויעו"ע שם

ולכאור' נראה צביאור הדצרים, דיסוד דינא דמים ראשונים אינן חוזרין ומטמאין את היד לא תלי צמה דאית לכו שם "מי נטילה", אלא יסוד הדין הוי כעין דאשכחנא צמסכת אהלות (פ"ה מ"ג - ד) גבי ארוצה שצין בית לעליה היתה שלימה צית הלל אומרים מאלת על הכל צית שמאי אומרים אינה מאלת אלא על האוכלים ועל המשקים ועל כלי חרס חזרו צ"ה להורות כדצרי צ"ש, לגין שהוא מלא משקין עהורין הלגין טמא טומאת שצעה והמשקין עהורין ואם פינן צכלי אחר עמאין עכ"ל, הרי דאף דהלגין עלמו עמא, מ"מ אינו חוזר ומטמא את המשקין שצתוכו כל זמן שלא פינן, אך אם פינן לכלי אחר עמאין ולכאורה ה"ה אם הוליאן והחזירן לכלי זה [וצתוספתא (פ"ה דאהלות ה"ו) האשה שלשה צעריצה וידיה עסוקות בצלק כו' כל זמן שמגצבת זו ומנחת זו מגצבת זו ומנחת זו האשה והעריצה עמאין טומאת שצעה והצלק עהור משכה ידיה הימנו והחזירתו נטמאת ועימאה את הצלק ויעוין צרמצ"ס (פכ"ג מטו"מ ה"ד)].

ונראה דה"נ גדר דינא דאין מים הראשונים חוזרין ומטמאין את הידיים, ולהכי אף צגוונא דיאלא חוץ לפרק וחזרו נקטו הר"ש והרא"ש דאין מטמאין, דהרי אף כאשר הן חוץ לפרק הן ראויין לעמא את היד ע"י שנוגעים צמים שתוך הפרק [ויעוין צחי' הגר"ז (סועה ד צ)].

ואינן נטהרין ממים שניים אלא אדרצה מטמאין הן את המים השניים, ול"צ גדר הדצה.

ולקמן (מ"ג) תנן הידיים מיטמאות ומיטהרות עד הפרק כיצד נטל את הראשונים עד הפרק ואת השניים חוץ לפרק וחזרו ליד עהורה נטל את הראשונים ואת השניים חוץ לפרק וחזרו ליד עמאה, ויעוין צר"ש שם שכתב וז"ל חזרו ליד עהורה דכיון דלא יאלו ראשונים חוץ לפרק לא נטמאו השניים צליאתם חוץ לפרק, אצל כשיאלו ראשונים ושניים חוץ לפרק וחזרו ליד עמאה לפי שנטמאו השניים צראשונים שחוץ לפרק שאין השניים מטהרין את הראשונים אלא עד הפרק אצל מה שיאלו מהם חוץ לפרק אין מטהרין עכ"ל, ומשמע דהמים הראשונים עלמן אינן מטמאין את היד אף כשיאלו חוץ לפרק וחזרו, אלא דהן מטמאין את המים השניים והמים השניים הן שחוזרין ומטמאין את היד, ויעוין עוד צרא"ש שם, וחזינן נמי דאף דמים ראשונים שיאלו חוץ לפרק דינן ככל מים ראשונים דאין חוזרין ומטמאין את היד, מ"מ לענין דינא דמים שניים אינן צכלל התקנה ואין מים שניים מטהרין אותן [ויעוין צחזו"א דנקט צפשיעות דהמים הראשונים עלמן חוזרין ומטמאין את היד] מיהו התם גרע דצעה שצאו עליהם מים שניים לא היו ע"ג היד.

דאכתי הן נוגעים ציד מכה נטילה
הראשונה, הרי הן צכלל הך דינא דאינן
חוזרין ומטמאין את היד, ויש להאריך עוד
וית' להלן.

בגדר טומאת מים ראשונים (ב)

שלא פירשה אינה מטמאתה אך משפירשה
וחזרה ונגעה מטמאתה, משא"כ דינא
דאית לכו עברה צמים שניים תלי צמה
דחשיצי מים שע"ג היד דוקא יעו"ש.

ונראה לבאר עוד צזה [ויעוין בחזו"א
(ס"א סק"ה)] דהנה כבר עמדו
האחר' דלכאור' מעיקרא דדינא ראוי היה
להיות דכיון דצכח המים לעבר את הידים
אין צכח הידים לעמאן, דאדרבה המים
מטמאין ומפקיעין את עומאת הידים.

ונראה לבאר, דהנה יעוין צראשונים
צחולין (קז א) דציארו הא דתיקנו
נטילת ידיים מן הכלי דאסמכינהו צרנן אמי
חטאת יעוין שם עוד, ונראה לדון דאהא
נמי אסמכו דין מים ראשונים ומים שניים,
דכשם דצמי חטאת צעינן דיחא מזה
צשלישי ושונה צשציעי, ה"ג הכא הלאריכו
דיחא נועל ושונה [וכשיעת הר"ש (פ"ק)
דקודם מים שניים אף הידים לא נטמרו
ויעוין בחזו"א (ס"א סק"ד) ואכמ"ל].

וכן יש לבאר דינא דמים שע"ג לרור, דאף
דאינן נטמאין צמים שניים ומשום
דאינן זה מים שעל גבי היד אלא מים שע"ג
הלרור [שאם ינטל הלרור יתלשו מים אלו
עמו ולא יוותרו על גבי היד] אך כיון

הנה מלינו תרי קולי צעומאת מים
ראשונים, חדא דאינן חוזרין ומטמאין
את הידים [כל זמן שלא פירשו וחזרון] ועוד
דמהני מים שניים לטמאן כל זמן דהן על
גבי היד, ויעוין משנ"ת צזה לעיל די"ל
דיסודן אחד, דכל זמן דהן על גבי היד אית
לכו שם "מי נטילה" וצמי נטילה הקילו
דאינן חוזרין ומטמאין את הידים, ודאית
לכו עברה צמים שניים, אך משפירשו פקע
מהן שם "מי נטילה" והוה ככל מים עמאין
דעלמא, ולהכי חוזרין ומטמאין את הידים,
וכן שוב אינן נטמאין צמים שניים. ועוד
נצבאר די"ל דהא דאינן חוזרין ומטמאין
את הידים, היינו כעין הא דתנן צאהלות
(פ"ה מ"ד) גבי קדירה של ע"ה הנתונה
צארובה [דאינה מללת אלא על אוכלין
ומשקין וכלי חרס ואינה מללת על אדם וכלי
שטף] לגין שהוא מלא משקין טהורין הלגין
עמא עומאת שצעה והמשקין טהורין ואם
פינן צכלי אחר עמאין האשה שהיא לשה
צעריצה האשה והעריצה עמאים עומאת
שצעה והצלק טהור ואם פינתו לכלי אחר,
וה"ה צסילקה ידיה מן העיסה וחזרה
ונגעה כדאיתא צתוספתא, דנהי דכל זמן

וזהנה בצזחים (נג ה) ר' אלעזר אומר מי
 חטאת שנעמאו מטברין שהרי נדה
 מזין עליה כו' רבי אלעזר ורצנן צמאי
 קמיפלגי אמר חזיי צדנין עומאה קדומה
 מטומאה שצאותה שעה קמיפלגי מר סבר
 דנין ומר סבר אין דנין, והנה יש לעיין
 לכאורה אמאי הולרך ר"א למילף מנדה,
 הא כל עמא מת דמזין עליו נעמאין הימנו
 מי הכזאה [דהרי אינו נעבר אלח אחר
 הזאת שלישי ושציעי ועצילב] ואף דזהכי
 אכשריה רחמנא.

ונראה לדון, דצחמת ע"י הכזאה נקלשה
 עומאתו [ויעוין בצחרו' דדנו
 צחרצ כחלל דנגע צמי שהזה ולא טבל אי
 צעי הזאה וכן גצי מנין הימים, וע' נדרים
 (סח ה)] ונמלא דצאותו שיעור דנקלשה
 עומאתו אין צכחו לעמאות ההזאה, וכלפי
 שיעור הטומאה הנותר אחר ההזאה ליכא
 קפידא, ולהכי הולרך ר"א להוכיח מנדה
 דמזין עליה, אף דאין ההזאה מטברת
 עומאת הנדה.

ומצתה נראה דה"נ זהו גדר עומאת מים
 ראשונים, דכיון דהלריכו אף מים
 שניים לעברת הید, נמלא דאין צכח המים
 הראשונים לעבר הید לגמרי אלח להקליש
 עומאתה, אך מ"מ אינן חוזרין ומעמאין
 את הید, דהרי אין עומאתן אלח צשיעור
 דנותרה הید עמאה.

אולם אכתי לא נתצאר צזה גדר הכ דינא
 דמים שניים מטברין מים שעל גצי
 הید [ומדצרי החזו"א שם נראה דגדר
 הדצרים דכשנעל מים שניים הרי הן
 מלערפין עם הראשונים, ודיינין לתרוויבו
 כאחד, וכיון דלתרוויבו איכא כח לעבר
 הید לגמרי, ממילא דיינין להו כטבורין,
 דהרי כל העעס דנעמאו הראשונים היינו
 משום דלא טיברו הید לגמרי וכנ"ל יעו"ש]
 ויתכן לדון [ויעוין צאו"ש (פ"א ממקואות
 ה"ג)] דכל זמן דהן על גצי הید הרי הן
 טפלים ליד ודיינין להו כחלק מן הید, וכיון
 דתיקנו דמים שניים גומרין עברת הید,
 ה"נ הרי הן מטברין את המים שעליהן.